

RYCX d'HUISNACHT (Martine), *Répertoire de la presse de l'Arrondissement de Nivelles au XIXe siècle*, Leuven-Parijs, Nauwelaerts, 1971, 276 p., 3 buitentekst grafieken en 1 kaart (Centre Interuniversitaire d'Histoire Contemporaine, Cahier 66).

Nauwelijks vijftien jaren geleden vergde het een ware heksentoe om wegwijs te geraken in het onnoemlijk aantal druksels uit de XIXe en XXe eeuw. Honderden tijdschriften, kranten en pamfletten stonden nergens beschreven; van andere behield men ternauwernood een spoor. Het opzoeken van bewaarplaatsen kostte veel tijd, geld en speurzin. Om deze voor de wetenschap levensnoodzakelijke puzzle bijeen te krijgen, werd onder de stimulans van het Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis met man en macht gezwoegd. Stad na stad, streek na streek, provincie na provincie werden systematisch uitgekamd. Het Waalse landsgedeelte kende vooralsnog een zekere achterstand. De vreugde waarmee de geboorte van elk persrepertorium wordt begroet, is nu dubbel groot daar de studie van Mevr. Rycx d'Huisnacht een voornaam gebied uit Waals Brabant bestrijkt.

Op haar beurt heeft de auteur gestreefd naar een originele aanpak van de gegevens. Zo verdient de bondige doch overzichtelijke schets van de politieke en economische evolutie, die het geheel voorafgaat, stellig navolging. Aan de opbouw van het eigenlijke repertorium heeft zij weinig wijzigingen aangebracht. De hoofdbrok blijft de klassieke beschrijving van de identiteit van elke periodiek (datum van verschijnen en verdwijnen, periodiciteit, formaat, devies, prijs, oplage, stichters, eigenaars, uitgevers, drukkers, medewerkers, bepaling van de aard en de strekking, opsomming van de bewaarplaatsen). Toch is het treffend hoe in de algemene besluiten waardering wordt opgebracht voor meer recente belangstellingspunten, die in de vroegere repertoria weinig of helemaal niet aan bod kwamen. De auteur aarzelt bv. niet om een belangrijke uitweiding te

maken over de verkoopstechniek van een bepaald blad (p. 55). Meermaals trekt zij de aandacht op de nieuwsbronnen en -kanalen van de diverse opiniemakers. In het spoor van de mooie studie van G. Braive, onderzoekt zij de afhankelijkheid van de kranten onderling enerzijds en de betrekkingen tussen pers- en politieke wereld anderzijds. - De "Courrier de la Dyle" was een tijdlang een ontubbeling van "l'Observateur" -. Meer dan in het verleden ooit het geval was, besteedt zij aandacht aan niet-politieke geschriften : pedagogische, letterkundige, godsdienstige, koöperatieve, syndikale en sportbladen. Hierbij valt op hoe gering de betekenis van de parochiebladen is voor de studie van het religieuze fenomeen. Vier centrale uitgeverijen leverden kopij aan 41 titels; de parochiegeestelijkheid beperkte haar aanbreng tot de opgave van de uurroosters van kerkelijke diensten. Wel dient vermeld dat een tijdschrift als "L'Almanach paroissial" van Nivelles in de 1902-1911 statistieken over de godsdienstpraktijk opnam.

Een achttal kulturele bladen getuigen van de aanwezigheid van actieve belangstelling voor dialectstudie en -gebruik. De geesten van E. Zola en V. Hugo hanteerden de pen in "Le Progrès", lijfblad van een club van spiritisten.

Het uitvoerig hoofdstuk gewijd aan de schijnbaar onbelangrijke aankondigingsbladen is volkomen gerechtvaardigd. Deze publikaties vormden niet alleen een belangrijk economisch verschijnsel, ze berokkenden tevens een zware concurrentie aan de lopende pers en bevatten een schat aan inlichtingen over de handel en nijverheid. Is het trouwens niet zo dat de aankondigingen heden de belangrijkste informatiebron voor industriële spionage uitmaken ?

De formule om aan de kiesbladen èn een afzonderlijke beschrijving èn een algemene bespreking te wijden, leek ons heel wat minder gelukkig. Een systematische en chronologische behandeling rond verkiezingen, partijen en drukkers had een meer sprekend en minder omslachtig resultaat opgeleverd.

Het silhouet van de politieke pers is vlug geschetst. Het arrondissement, als het ware geprangd tussen twee belangrijke economische polen : in het Noorden Brussel en Leuven, in het Zuiden Charleroi en Namen, vlotte mee op de overheersende stromingen. De politieke krachten waren evenwel niet gelijkmatig verdeeld noch in de ruimte en noch in de tijd. De liberalen hadden het aanvankelijk voor, het zeggen, later namen de katholieken de leiding over. De Liberale Associatie miste autoriteit, bekwame penneridders en voldoende geldmiddelen om zich met kracht te manifesteren op persgebied. Zo gebeurde het dat een viertal organen na verloop van tijd ofwel een radikale koers insloegen ofwel een onafhankelijke houding aan-

namen. Slechts "Le Courrier de Nivelles" (van 1870 af) en "L'Union Libérale" bleven trouw. De radicalen in deze partij slaagden er evenmin in een durend orgaan in leven te roepen. Zowel de strekking die bij T. Verhaegen te rade ging, als de strekking die Janson als leider erkende, hadden beide één zaak gemeen : zij waren telkens een beetje meer anti-klerikaal en een tikje meer anti-militarist dan hun protagonist. De katholieke pers vertoonde een grotere continuïteit : "La Gazette de Nivelles" hield het een halve eeuw vol, van 1849 tot 1899. De opvolger "Le Petit Brabançon" werd gesteund door "hommes d'oeuvres" en stond los van de Associatie. De aanvallen gingen hier vooral tegen de socialisten. "Le travailleur" van C. Guignardé (° 1875) beleed de korporatistische opvattingen van Le Play en zou uitgroeien tot het orgaan van de "Fédération belge des ouvriers catholiques". Dezelfde strekking is nog bij een paar andere organen aanwezig. Het feit dat de belangrijkste katholieke voor mannen hun machtspositie dankten aan hun groot grondbezit, had voor gevolg dat in bijna alle katholieke bladen heel veel ruimte voor landbouwproblemen werd voorbehouden.

De socialisten, geconcentreerd vooral rond de metaalnijverheid van Clabecq en Tubize of de steengroeven van Quenast, slaagden er niet in om hun kiesbladen een bestendig karakter te geven. Toch stijgt uit de schaarse nummers een zeer radicale en zelfs republikeinse toon.

De kantonale en lokale pers in Jodoigne, Wavre, Perwez, Tubize of Braine l'Alleud, had niet veel om het lijf en wist zich slechts staande te houden dank zij roddelpraat en buurtschandalen.

Zeer algemeen gezien kan men vaststellen dat er van de zijde van de politieke machtshebbers een voortdurende zorg aanwezig was om via de pers hetzij de positie te versterken hetzij die te veroveren. Vrijbuiters maakten weinig kans.

Schrijfster heeft zich bij haar speurtocht geen enkele inspanning ontzien. Zij vond geen archieven van kranten. Daarentegen wist zij niet alleen toegang te verkrijgen tot dertien privaatpersonen waar min of meer volledige reeksen meestal in niet verzekerde bewaring worden gehouden, doch tevens drong zij door tot lang vermoede doch zelden aangeboorde verzamelingen, als het Fonds Vander Maelen op de Koninklijke Bibliotheek en het fonds Willame op de bibliotheek van het provinciaal bestuur van Brabant. Enkele woordjes uitleg over de inhoud hadden hier stellig niet misstaan. Verder nog één detail : de vermelding "collection anonyme" (p. 218) bij "Le Petit Brabançon" zal elke toekomstige lezer van dat blad erg raadselachtig toeschijnen. Drie grafieken en uitvoerige tafels van de periodieken en de namen maken van deze mooie studie een afgerond en zeer bruikbaar geheel.

R. VAN EENOO.